

Polacy u boku Napoleona – podsumowanie

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Gra interaktywna](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: *Nota Dąbrowskiego do Dyrektoriatu, 9 X 1796*, [w:] *Teksty źródłowe do nauki historii w szkole. Legiony Dąbrowskiego. Europa w dobie wojen napoleońskich*, t. 26, oprac. J. Willaume, Warszawa 1960, s. 9–10.
- Źródło: *Relacja Andrzeja Niegolewskiego*, [w:] Robert Bielecki, Andrzej Tyszka, *Dał nam przykład Bonaparte. Wspomnienia i relacje żołnierzy polskich 1796–1815*, t. 1, Kraków 1984, s. 200–201.
- Źródło: Cyprian Godebski, *Wiersz do legiów polskich*, [w:] *Z dziejów oręża polskiego*, red. R. Jegorow, Warszawa 1959, s. 274.
- Źródło: Jakub Filip Kierzkowski, *Pamiętniki*, [w:] *Dzieje wojskowości polskiej do roku 1831 (wypisy źródłowe)*, oprac. B. Baranowski, W. Bortnowski, W. Lewandowski, Warszawa 1949, s. 221–222.
- Źródło: *Ustawa Konstytucyjna Księstwa Warszawskiego z d. 22 lipca 1807 r. (z poprawkami wprowadzonymi przez Dekret [...] z d. 24 lutego 1810 r.)*, [w:] *Wybór źródeł do historii*

państwa i prawa w dobie nowożytnej. Cz. 1. Teksty do historii burżuazyjnego prawa państwowego, oprac. M. Sczaniecki, Warszawa 1976, s. 32–36.

- Źródło: Kornel Ujejski, *Sąd matek*, [w:] Janusz Wałek, *Dzieje Polski w malarstwie i poezji*, Warszawa 187, s. 176.
- Źródło: *Dekret z 21 grudnia 1807 r.*, [w:] *Teksty źródłowe do nauki historii w szkole. Księstwo Warszawskie (1807–1815) i Królestwo Polskie (1815–1830)*, t. 27, oprac. T. Mencil, Warszawa 1958, s. 4.
- Źródło: [w:] Robert Bielecki, Andrzej Tyszka, *Dał nam przykład Bonaparte. Wspomnienia i relacje żołnierzy polskich 1796–1815*, t. 1, Kraków 1984, s. 136–137.

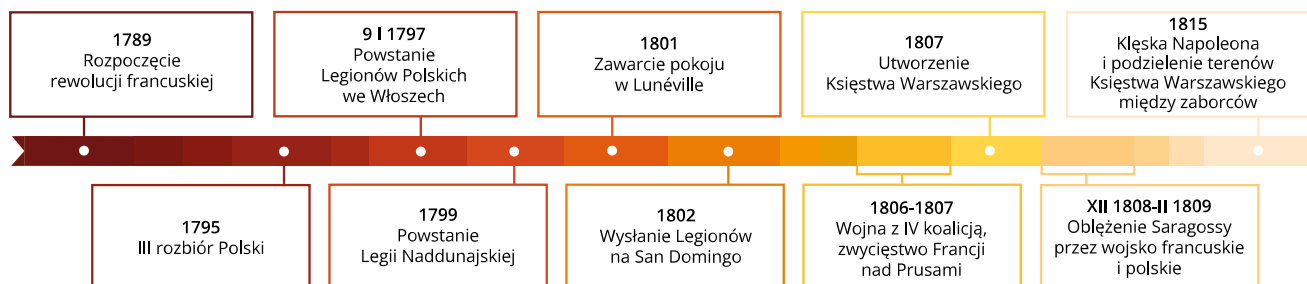
Polacy u boku Napoleona – podsumowanie

Louis-François Lejeune, *Bitwa pod Marengo, 1800–1801 r.*

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

W dniu 9 stycznia 1797 r. z inicjatywy Jana Henryka Dąbrowskiego we Włoszech powstały Legiony Polskie. Już po kilkunastu miesiącach liczba legionistów urosła do ponad 8 tys. żołnierzy. Początkowo nowo utworzone polskie formacje walczyły z armią austriacką we Włoszech, a następnie w całej Europie (m.in. w Szwajcarii, Holandii i Bawarii), po zawarciu w 1801 r. pokoju w Lunéville część z nich została wysłana na San Domingo.

Rządy napoleońskie i toczone przez Francję wojny z państwami zaborczymi stwarzały dla Polaków szansę na wywalczenie niepodległości. Polacy starali się wykorzystać jak najlepiej sprzyjającą im koniunkturę międzynarodową. Warto jednak pamiętać, że prowadzona przez Napoleona Bonapartego polityka (w tym również stosunek do Legionów Polskich czy dążeń Polaków do niepodległego państwa) uzależniona była od racji stanu Francji. Jak można ocenić zaangażowanie Polaków u boku Bonapartego?

Twoje cele

- Wyjaśnisz, dlaczego Polacy wybrali współpracę z Napoleonem i jak ona przebiegała.
- Przedstawisz zaangażowanie oddziałów polskich podczas toczonych przez Francję wojen i wymienisz najważniejsze bitwy.
- Scharakteryzujesz zasady funkcjonowania Księstwa Warszawskiego w systemie napoleońskim.
- Ocenisz postawy Polaków w czasach napoleońskich.

Przeczytaj

Legiony – nadzieja na odzyskanie niepodległości

Trzeci rozbiór Polski, dokonany w 1795 r., doprowadził do całkowitego wymazania Rzeczypospolitej z mapy Europy. Wielu Polaków nie mogło pogodzić się z tym faktem. Swoje nadzieje na rychłe odzyskanie niepodległości przez Rzeczpospolitą Polacy pokładali w rewolucyjnej Francji, przeciwko której państwa europejskie co jakiś czas organizowały nowe koalicje. Rewolucja francuska z 1789 r. przyniosła likwidację monarchii oraz ustanowienie republiki. Nowe państwo francuskie w swojej obronie toczyło szereg wojen, do których prowadzenia potrzebni byli żołnierze, polska emigracja zwróciła się więc do [dyrektoriatu](#), organu najwyższej władzy we Francji, z propozycją utworzenia oddziałów polskich.

Stosowna umowa została zawarta w roku 1797 pomiędzy Janem Henrykiem Dąbrowskim a Lombardią, pozostającą pod wpływem Francji. Do połowy roku 1797 [Legiony Polskie we Włoszech](#) liczyły ok. 7 tys. żołnierzy i walczyły po stronie Francji we Włoszech, a w latach 1799–1801 brały udział w wojnie z Austrią i Rosją, m.in. w bitwie nad Trebbią. Polacy okazali się na tyle sprawnymi żołnierzami, że w 1799 r. powstał kolejny oddział – Legia Naddunajska pod dowództwem Karola Kniaziewicza, walcząca bezpośrednio w służbie francuskiej.

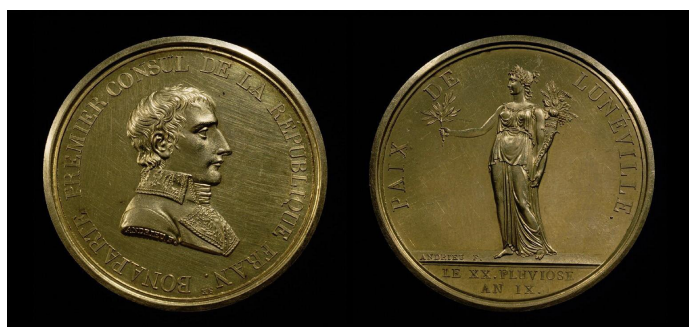

Sztandar 1 Legii Legionów Polskich we Włoszech.
Wyjaśnij symbolikę sztandaru.

Źródło: Maciej Szczepańczyk (fotograf), Wikimedia Commons, licencja: CC BY 3.0.

Wjazd generała Jana Henryka Dąbrowskiego do Rzymu, obraz pędzla Januarego Suchodolskiego (1797–1875). Wyjaśnij, dlaczego wjazd Dąbrowskiego do Rzymu okazał się ciekawym tematem dla XIX-wiecznego malarza.
Źródło: Muzeum Narodowe w Warszawie, Wikimedia Commons, domena publiczna.

Francuski medal pamiątkowy z 1801 r. wydany z okazji podpisania traktatu w Lunéville. Czyj profil jest na awersie?

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Sytuację Legionów odmieniło zawarcie pokoju w Lunéville w 1801 r. między Francją a Austrią. Na jego mocy zobowiązano się do niepopierania wrogów wewnętrznych przeciwników i w związku z tym zreorganizowano Legiony, a ich część została skierowana na Santo Domingo w celu tłumienia powstania murzyńskich niewolników. Z ok. 6 tys. żołnierzy polskich wysłanych na wyspę powróciło zaledwie 300.

Legiony nie poprawiły sprawy niepodległości Rzeczypospolitej, stanowiły jednak kuźnię talentów wojskowych dla przyszłej armii Księstwa Warszawskiego.

Księstwo Warszawskie – namiastka wolności

Rok 1806 przyniósł przełom w wojnach Francji z polskimi zaborcami. W bitwach pod Jeną i Auerstedt wojska pruskie poniosły klęskę, a powstanie w Wielkopolsce z 1807 r. doprowadziło do zajęcia całych Prus przez Francję. W bitwie pod Iławą Pruską (luty 1807 r.) i Frydlandem

(czerwiec 1807 r.) pokonane zostały wojska rosyjskie idące na odsiecz Prusom. Francja wyszła zwycięsko z wojny z IV koalicją i na mocy traktatu w Tylży (1807 r.) z ziem III i II zaboru pruskiego utworzono Księstwo Warszawskie. Jego terytorium w 1809 r. zostało powiększone o ziemie III zaboru austriackiego w wyniku zwycięskiej wojny Francji z Austrią, w której to po nierozstrzygniętej bitwie pod Raszynem naczelny dowódca armii Księstwa Warszawskiego Józef Poniatowski zajął znaczne tereny dawnej Rzeczypospolitej znajdujące się we władaniu Cesarstwa Austriackiego (w tym Lublin, Zamość, Lwów i Kraków).

Bitwa pod Jeną pędzła Horace'a Verneta z 1836 r. Pod Jeną Jeną 95-tysięczna armia Napoleona rozbiła doszczętnie 38-tysięczną armię księcia Fryderyka. Jaki moment ukazał malarz?

Źródło: Pałac wersalski, Wikimedia Commons, domena publiczna.

Zacumowana pośrodku Niemna w Tylży tratwa, na której negocjowano traktaty tylżyckie, na obrazie Adolphe'a Roehna z 1807 roku. Wyjaśnij, dlaczego rozmowy toczyły się w tak nietypowych okolicznościach.

Źródło: 1807, Pałac wersalski, Wikimedia Commons, domena publiczna.

Księstwo Warszawskie w latach 1807–1809. Wskaż, z ziem jakiego zaboru zostało utworzone Księstwo Warszawskie.

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o. na podstawie Mathiasrex, Wikimedia Commons, Wikimedia Commons, licencja: CC BY-SA 3.0.

Księstwo Warszawskie stanowiło najbardziej wysunięty bastion na wschód w całym systemie państw satelickich nowego cesarstwa francuskiego. Księstwo posiadało liczną, jak na jego warunki, armię w liczbie 30 tys. żołnierzy. W 1807 r. Napoleon **oktrojował** w Dreźnie konstytucję dla Księstwa, która wprowadzała monarchię konstytucyjną z dziedzicznym władcą, tj. królem Saksonii Fryderykiem Augustem z Wettinów. Konstytucja przewidywała trójpodział władzy, władzę ustawodawczą sprawowali monarcha i dwuizbowy sejm (senat oraz izba poselska). Przyznanie praw wyborczych było uzależnione od wielkości posiadanego majątku (cenzus majątkowy) lub zasług wojskowych. Władzę wykonawczą sprawowali książę i rząd Księstwa składający się z sześciu ministrów, a także Rada Stanu, która miała kompetencje doradcze. Jednocześnie zostało zreformowane sądownictwo (oddzielne sądy karne

Marcello Bacciarelli, *Nadanie konstytucji Księstwu Warszawskiemu przez Napoleona w 1807 roku, 1811 r.* Na obrazie akt konstytucji z rąk Napoleona przyjmuje Stanisław Małachowski, były marszałek Sejmu Czteroletniego, przewodniczący Komisji Rządzącej (tymczasowego rządu Księstwa). W rzeczywistości sytuacja ta nie wydarzyła się. Bonaparte dał do podpisania akt swojemu doradcy Huguesowi Maretowi, po czym z Drezną wyjechał

i cywilne), co wraz z wprowadzeniem w roku 1808 [Kodeksu Napoleona](#) odegrało znaczącą rolę w kształtowaniu nowoczesnego narodu polskiego oraz kapitalizmu na ziemiach polskich. Jednocześnie zagwarantowano chłopom wolność osobistą – [dekretom grudniowym](#) z 1807 roku.

do Paryża.

Wskaż polską delegację.

Źródło: Maciej Szczepańczyk (fotograf), Muzeum Narodowe w Warszawie, Wikimedia Commons, licencja: CC BY-SA 4.0.

Należy podkreślić, że Księstwo Warszawskie, choć dawało Polakom pewien stopień niezależności i namiastkę niepodległości, to jednak było ograniczone w swojej suwerenności. Na potwierdzenie tego można przypomnieć, że Księstwo nie posiadało ministra spraw zagranicznych i nie prowadziło własnej polityki zagranicznej.

Portret Fryderyka Augusta, księcia warszawskiego, pędzla Marcella Bacciarellego.

Co symbolizuje płaszcz na ramionach księcia?

Źródło: Maciej Szczepańczyk (fotograf), Wikimedia Commons, licencja: CC BY-SA 4.0.

Ostatni wierni?

Wojsko polskie powstałe w ramach Księstwa Warszawskiego pozostawało do dyspozycji Napoleona, który korzystał z niego we wszystkich swoich kampaniach. Wzięło ono udział m.in. w wojnie w Hiszpanii w 1808 r., gdzie sławą okrył się polski szwadron szwoleżerów pod dowództwem Jana Leona Kozińskiego. Szwadron ten szarżą zdobył zaciekle broniony wąwóz Somossiera i tym samym otworzył Napoleonowi drogę do

Madrytu. Oddziały polskie odznaczyły się również podczas walk o zdobycie Saragossy w latach 1808–1809.

Na największy wysiłek militarny Księstwo Warszawskie zdobyło się w trakcie kampanii rosyjskiej w 1812 r., która została nazwana drugą wojną polską. Księstwo Warszawskie wystawiło ponad 100-tysięczną armię, która stanowiła drugi pod względem liczebności kontyngent (po francuskim) wchodzący w skład Wielkiej Armii. Księstwo stało się bazą wypadową dla wojsk Napoleona.

W czerwcu 1812 r. przez Wilno ruszyła wyprawa na Rosję. Sejm polski przekształcił się w konfederację generalną i proklamował odtworzenie Królestwa Polskiego. Na terenie zaboru rosyjskiego ustanawiano konfederacje szlachty i zaciągano się do wojska – Litwa wystawiła 20 tys. żołnierzy. Wojska polskie odznaczyły się szczególnie w tej wojnie, m.in. w trakcie oblężenia Smoleńska, w bitwie pod Borodino oraz podczas odwrotu spod Moskwy, w którym Polacy stanowili straż tylną (ariergardę) i do końca osłaniali resztki Wielkiej Armii, zdziesiątkowanej walką i mrozem. Do Polski wróciło zaledwie kilkanaście tysięcy żołnierzy. Resztki armii wycofały się przed wojskami rosyjskimi, które w 1813 r. zajęły teren Księstwa. W bitwie pod Lipskiem Bonaparte przegrał, a Józef Poniatowski, naczelny dowódca wojsk polskich, zginął. Polacy jako jedyne oddziały cudzoziemskie dochowały wierności cesarzowi Francuzów. Po klęsce Napoleon udał się na wygnanie na Elbę, a ziemie Księstwa Warszawskiego zostały decyzją kongresu wiedeńskiego w 1815 r. podzielone między Rosję, Austrię i Prusy.

Ułani Księstwa Warszawskiego na obrazie Januarego Suchodolskiego (1797–1875). Opisz mundury noszone przez polskich żołnierzy.

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

January Suchodolski, *Napoleon i książę Józef Poniatowski pod Lipskiem*. Wskaż obu wodzów.
Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

W czasie istnienia Księstwa Warszawskiego młode państwo przeżyło trzy wojny i utrzymywało – jak na swoje warunki – liczną armię. Poważnym minusem całego okresu była skala wyniszczenia biologicznego oraz materialnego. To, że Polacy jako jedyni nie zdradzili Napoleona, pokazuje, że tylko on i system polityczny przez niego ustanowiony dawał nadzieję na odzyskanie i utrzymanie niepodległości przez państwo polskie.

Nie należy jednak przeceniać wkładu Napoleona w dzieło wyzwolenia Polski – był Francuzem i jego głównym celem było zabezpieczenie i umocnienie utworzonego przez siebie cesarstwa. Wszelkie działania, w tym polityka polska, były tylko pochodną tego celu i miały służyć zabezpieczeniu racji stanu Francji. Warto jednak pozytywnie ocenić polski wkład w epokę napoleońską, w której nowo odtworzone wojsko polskie zapisało piękną kartę w historii polskiego oręża. Polacy wykorzystali, jak tylko mogli, korzystną dla siebie koniunkturę międzynarodową, zrobili wszystko, co było w ich mocy, aby znów móc się cieszyć niepodległym państwem.

Ważne postacie

domena publiczna, Wikimedia Commons

Jan Henryk Dąbrowski (1755–1818) – polski generał, uczestnik insurekcji kościuszkowskiej, inicjator powstania wielkopolskiego w 1806 r., twórca Legionów Polskich we Włoszech, dowódca naczelny wojsk polskich w 1813, senator-wojewoda Królestwa Polskiego w 1815, generał jazdy armii Królestwa Polskiego w 1815 roku.

2

domena publiczna, Wikimedia Commons

Jan Leon Kozietański (1778–1821) – pułkownik
wojsk polskich, dowódca 3. szwadronu 1 Pułku
Lekkokonnego Polskiego Gwardii Cesarskiej,
dowódca 3 Pułku Eklererów Gwardii Cesarskiej,
dowódca 4 Pułku Ułanów Królestwa
Kongresowego. Baron cesarstwa francuskiego.

3

Józef Poniatowski (1763–1813) – polski generał, minister wojny i wódz naczelny Wojsk Polskich Księstwa Warszawskiego, marszałek Francji, członek Rady Stanu Księstwa Warszawskiego.

4

domena publiczna, Wikimedia Commons

Józef Wybicki (1747–1822) – polski pisarz i polityk, szambelan Stanisława Augusta Poniatowskiego w 1780 r., autor słów polskiego hymnu narodowego – *Mazurka Dąbrowskiego*.

domena publiczna, Wikimedia Commons

Napoleon Bonaparte (1769–1821) – francuski wojskowy, pierwszy konsul Republiki Francuskiej w latach 1799–1804, cesarz Francuzów w latach 1804–1814 i 1815, prezydent (1802–1805), a następnie król Włoch (1805–1814), suweren wyspy Elba (11 kwietnia 1814 – 20 marca 1815).

Słownik

dekret grudniowy

dekret wprowadzony 21 grudnia 1807 r. przez władze Księstwa Warszawskiego, stanowił rozwinięcie art. 4 konstytucji Księstwa Warszawskiego, nadającego wolność osobistą wszystkim mieszkańcom Księstwa

dyrektoriat

pięcioosobowy organ rządowej egzekutywy w schyłkowym okresie rewolucji francuskiej, ustanowiony w 1795 r. przez Konwent Narodowy; funkcjonował do przewrotu 18 brumaire'a, dokonanego w 9 XI 1799 r. przez Napoleona Bonaparte'go

Kodeks Napoleona

zespół przepisów i norm prawnych prawa cywilnego wprowadzony we Francji w 1804 r. przez Napoleona Bonapartego; była to pierwsza wielka kodyfikacja prawa francuskiego po rewolucji francuskiej

Legiony Polskie we Włoszech

polskie formacje wojskowe utworzone z inicjatywy Jana Henryka Dąbrowskiego przez Francuzów w północnych Włoszech; ich celem była walka o niepodległość Polski; walczyły u boku wojsk francuskich i włoskich w latach 1797–1807

oktrojowana konstytucja

konstytucja nadana przez władzę zwierzchnią (panującego) z pominięciem wcześniejszych procedur ustawodawczych; konstytucja narzucona

Słowa kluczowe

Księstwo Warszawskie, Legiony Polskie we Włoszech, Legia Naddunajska, pokój tylżycki, San Domingo, bitwa pod Somosierrą, bitwa pod Raszynem, bitwa pod Dreznem, książę Józef Poniatowski, Jan Henryk Dąbrowski, epoka napoleońska

Bibliografia

Davies N., *Boże igrzysko. Historia Polski*, t. II: Od roku 1795, Kraków 1996.

Kieniewicz S., *Historia Polski 1795–1918*, Warszawa 1996.

Kozłowski, E., Wrzosek M., *Dzieje oręża polskiego 1794–1938*, w: *Dzieje oręża polskiego 963–1945*, pod red. M. Anusiewicza, Warszawa 1973.

Chwalba A., *Historia Polski 1795–1918*, Kraków 2001.

Grocholska B., *Małe państwo wielkich nadziei*, Warszawa 1987.

Grochulska B., *Księstwo Warszawskie*, Warszawa 1991.

Pachoński J., *Legiony Polskie. Prawda i legenda 1794–1807*, t. 1–4, Warszawa 1969–1979.

Skowronek J., *Sprawa polska, [W:] Europa i świat w epoce napoleońskiej*, Warszawa 1988.

Wrzosek M., Kozłowski E., *Historia oręża polskiego 1795–1939*, Warszawa 1984.

Zahorski A., *Z dziejów legendy napoleońskiej w Polsce*, Warszawa 1971.

Czubaty J., *Gdzie kończy się legenda o legionach polskich we Włoszech*, „Mówią Wieki” 9/1991.

Czubaty J., *Armia równych i wolnych*, „Mówią Wieki” 8/2016.

Skowronek J., *Dąbrowskiego droga do Legionów*, „Mówią Wieki” 7/1968.

Bohun T., *Książę Józef Poniatowski w 1812 roku*, „Mówią Wieki” wydanie specjalne 4/2013.

Buniewicz N., *Kodeks Napoleona w Księstwie Warszawskim*, „Mówią Wieki” 3/2001.

Goclon J., *Polska na królu pruskim zdobyta*, „Mówią Wieki” 2/2002.

Grochulska B., *Mała wielka epoka*, „Mówią Wieki” numer specjalny maj 2007 (1).

Grzelak C., *Bitwa pod Raszynem 1809*, „Mówią Wieki” 12/1990.

Milewski D., *Żołnierska droga*, „Mówią Wieki” numer specjalny maj 2007 (1).

Nieuważny A., *Pierwsza wojna polska*, „Mówią Wieki” numer specjalny, maj 2007 (1).

Rosner A., *Obraz wolnej, nowej Polski*, „Mówią Wieki” 2/1982.

Unger P., *Szkoła obywatelstwa*, „Mówią Wieki” 1/1967.

Gra interaktywna

Polecenie 1

Zagraj w grę interaktywną i sprawdź swoją wiedzę - dla każdego pytania zaznacz odpowiedź prawidłową. Następnie wykonaj poniższe zadania.

Test

Sprawdź swoją wiedzę

Poziom trudności:

łatwy

Limit czasu:

4 min

Twój ostatni wynik:

-

Uruchom

Polecenie 2

Rozstrzygnij, czy Polacy osiągnęli cele, dla których zdecydowali się walczyć u boku Bonapartego w ramach Legionów Polskich, a potem armii Księstwa Warszawskiego. Swoją odpowiedź uzasadnij.

Twoja odpowiedź

Polecenie 3

Rozważ, czy wykonywanie rozkazów francuskich dowódców na San Domingo było dla Polaków łatwe? Uzasadnij swoją odpowiedź.

Twoja odpowiedź

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Przeanalizuj zamieszczone niżej godła, a następnie wskaż, które z nich było godłem Księstwa Warszawskiego. Uzasadnij swój wybór.

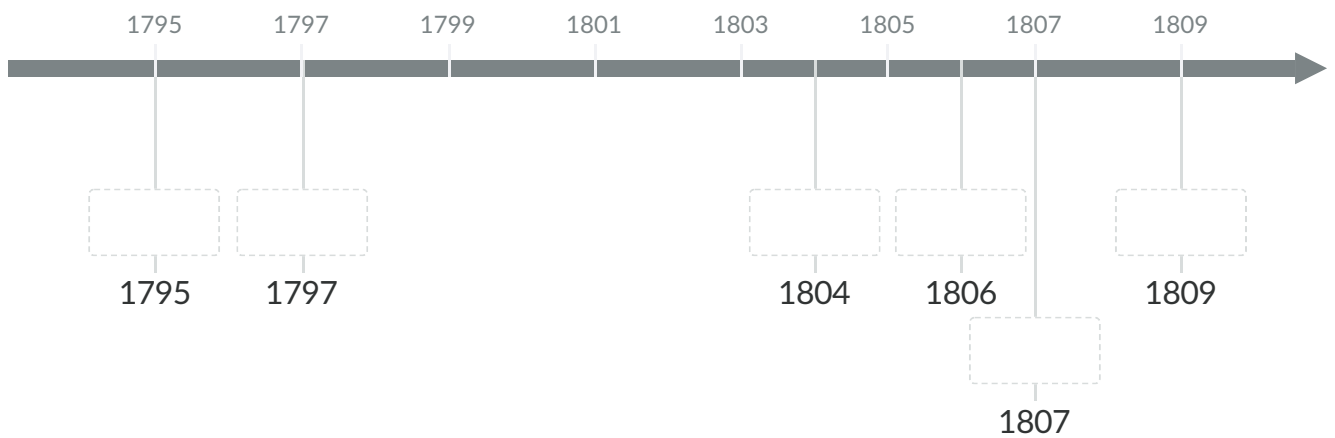
Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Uzasadnienie

Ćwiczenie 2

Uzupełnij oś czasu.

1 utworzenie Legionów Polskich we Włoszech

2 wojna Księstwa Warszawskiego z Austrią

3 wyprawa Napoleona na Moskwę

4 ogłoszenie cesarstwa we Francji

5 utworzenie Księstwa Warszawskiego

6 bitwa pod Jeną

7 początek rządów dyktatoratu

Przeczytaj tekst źródłowy i na podstawie jego treści oraz własnej wiedzy wykonaj zamieszczone pod nim polecenie.

“ Ustawa Konstytucyjna Księstwa Warszawskiego z d. 22 lipca 1807 r. (z poprawkami wprowadzonymi przez Dekret [...] z d. 24 lutego 1810 r.)

Tytuł VI. O izbie poselskiej

Art. 35. Izba poselska składa się: 1) z sześciudziesiąt posłów mianowanych na sejmikach, czyli zgromadzeniach szlachty każdego powiatu, licząc po jednym z powiatu. Posłowie powinni mieć najmniej 24 lat skończonych, być w zupełnym używaniu praw swoich, lub usamowolnionymi; 2) z czterdziestu deputowanych od gminów. (W myśl art. 5 Dekretu z 1810 r.; Liczba 60 posłów na sejm oznaczona artykułem 35 konstytucji pomnożona będzie do 100, z których 40 obranymi będą na sejmikach powiatowych w kraju, do Księstwa naszego Warszawskiego wcielonym, liczba 40 deputowanych, tymże artykułem oznaczonych, pomnożona będzie do 66, z których 26 będą obranymi na zgromadzeniach gminnych tegoż wcielonemu kraju).

Źródło: Ustawa Konstytucyjna Księstwa Warszawskiego z d. 22 lipca 1807 r. (z poprawkami wprowadzonymi przez Dekret [...] z d. 24 lutego 1810 r.), [w:] Wybór źródeł do historii państwa i prawa w dobie nowożytnej. Cz. 1. Teksty do historii burżuazyjnego prawa państwowego, oprac. M. Szczaniecki, Warszawa 1976, s. 32-36.

Wyjaśnij genezę ustanowienia dekretu z 14 lutego 1810 roku.

Przeczytaj zamieszczone niżej źródła i na podstawie ich treści oraz własnej wiedzy napisz, jakiego wydarzenia z dziejów Polaków epoki napoleońskiej one dotyczą. Odpowiedź uzasadnij.

((**Jakub Filip Kierzkowski**

Pamiętniki

Po opatrzeniu w żywność naszej floty, wyruszyliśmy w dalszą drogę, a przy pomyślnym wietrze w 36 dni stanęliśmy w San Domingo śród lata 1802. Dla nas było przeklęte Domingo, gdzie nam grób Napoleon w przeciągu sześciu miesięcy wykopał [...]. Gdy podpłynęliśmy pod San Domingo, ujrzeliśmy owe okropne góry, nasze przyszłe groby.

Źródło: Jakub Filip Kierzkowski, *Pamiętniki*, [w:] *Dzieje wojskowości polskiej do roku 1831 (wypisy źródłowe)*, oprac. B. Baranowski, W. Bortnowski, W. Lewandowski, Warszawa 1949, s. 221–222.

((**Cyprian Godebski**

Wiersz do legiów polskich

O hańbo. O ślepoto, w ludziach niepojęta.

Ten, który został wolnym, poniósł drugim pęta.

Poniósł, ale słusznego nie uszedł pogromu.

Znalazł lub zgon za morzem, lub niewolę w domu.

O narodzie niewdzięczny, także twa wypłata,

Byś na rzeź stał przyjaciół wśród obcego świata –

Nadzieje matek zamieniał w rozpacz i trwogę.

Taką nam do ojczyzny ukazałeś drogę?

Źródło: Cyprian Godebski, *Wiersz do legiów polskich*, [w:] *Z dziejów oręża polskiego*, red. R. Jegorow, Warszawa 1959, s. 274.

Twoja odpowiedź:

Zapoznaj się z tekstem źródłowym i mapą, a następnie wykonaj zamieszczone pod nimi polecenie.

Źródło A

“ Relacja Andrzeja Niegolewskiego

W wilię batalii, 29 [listopada 1808], szwadron 3 pułku naszego, przeznaczony na służbę u cesarza, odprowadził go do Boceguillas, gdzie szaserzy i grenadiery przy nim służbę czyniły. Po czym szwadron nasz stanął za wsią Boceguillas, a przed górami Somosierra, na których był rozłożony obóz około 13 tysięcy Hiszpanów pod dowództwem jenerała don Benito San Juan. [...]

[...] na dany rozkaz szwadron nasz udał się pod same góry i stanął w kolumnach plutonowych na gościńcu w bliskości przekopu przez Hiszpanów na nim zrobionego, aby tym nie dostępniejszy uczynić wąwóz już i tak podług wyobrażeń ludzkich niezdojty, a za którym don Benito San Juan w pozycji ze wszech innych stron nieprzystępnej ze swoimi 13 tysiącami Hiszpanów obozował. [...]

Szwadron dognałem, kiedy już był wpadł do wąwozu i już był zabrał pierwsze piętro armat i pędziła dalej bez najmniejszego zatrzymania się i bez żadnego porządku wojennego, któren dla cieśniny nawet był niepodobny.

Wszyscy pędzili wśród ogromnego ognia tak kartaczowego z przodu, jak i lewej, i prawej strony wąwozu i samego jego szczytu z ręcznej broni przez piechotę na nas w tę cieśninę ciskanego [...]. I tak lotem błyskawicy pędząc, padł wprawdzie pierwszy, drugi za pierwszym, trzeci za drugim, ale następujący nie uważając na poległych i ciągle

spadających kolegów, już każde z czterech pięter z jego czterema armatami, rąbiąc w pędzie kanonierów, jedno po drugim zdobywały, nie pozwalając żadnej baterii jak tylko raz wystrzelić. Które też, ledwo co były wystrzeliły, już były nasze. Piechota zaś sama, na szczycie gór stojąca, atakiem naszym przestraszona, uciekła. Tak w kilka minut przeszkoda, prawie nie do zwyciężenia uchylona, droga cesarzowi i jego armii do Madrytu otwarta i utworowana.

Źródło: *Relacja Andrzeja Niegolewskiego*, [w:] Robert Bielecki, Andrzej Tyszka, *Dał nam przykład Bonaparte. Wspomnienia i relacje żołnierzy polskich 1796–1815*, t. 1, Kraków 1984, s. 200–201.

Źródło B

Źródło: Contentplus.sp. z o.o. na podstawie J. Wimmer, *Historia piechoty polskiej do roku 1864*, Warszawa 1978, str. 433, licencja: CC BY-SA 3.0.

Rozstrzygnij, czy oba źródła dotyczą tego samego wydarzenia. Uzasadnij odpowiedź.

Nie

Tak

Uzasadnienie

[Empty rectangular box for justification]

Przeczytaj tekst źródłowy i na podstawie jego treści oraz własnej wiedzy wykonaj zamieszczone pod nim polecenia.

“ **Nota Dąbrowskiego do Dyrektoriatu, 9 X 1796**

Chodziłoby o formację paru legionów franko-polskich przy armii Rzptej nad Renem i we Włoszech. [...] Te legiony służyłyby za środek i szkołę dla przyszłej armii polskiej [...] Składałyby się one z niektórych generałów polskich, którzy z odznaczeniem odbyli dwie ostatnie kampanie w Polsce [...], z oficerów [...], którzy działając w duchu narodowym odmówili prawie wszyscy przyjęcia służby, jaką im mocarstwa współdzielące się Polską ofiarowały, i z Galicjanów gwałtownie wepchniętych w służbę cesarza austriackiego [...]. Te legiony służyłyby jako korpusy ochotników przy [...] armii Rzptej Francuskiej [...]. Wykonanie tego projektu [zapewni] Francji [...]: 1) Wprowadzono by w nieład armię austriacką [...]; 3) [...] wojskowi polscy [...] przejęliby się zasadami republikańskimi i wnieśli by je do swej ojczyzny z uczuciem pewnej dumy, że je nabyli w szkole armii francuskiej jako jej towarzysze broni.

Źródło: Nota Dąbrowskiego do Dyrektoriatu, 9 X 1796, [w:] Teksty źródłowe do nauki historii w szkole. Legiony Dąbrowskiego. Europa w dobie wojen napoleońskich, t. 26, oprac. J. Willaume, Warszawa 1960, s. 9–10.

Wymień zadeklarowaną przez Dąbrowskiego bazę rekrutacyjną planowanych legionów.

Podaj kampanie wojenne, o których wspomniał gen. Dąbrowski jako o dwóch ostatnich kampaniach w Polsce.

Wypisz korzyści, jakich zdaniem Dąbrowskiego mogą oczekiwać Francuzi, tworząc oddziały polskie.

Przeczytaj fragment dekretu Fryderyka Augusta z 21 XII 1807 r. i na podstawie jego treści oceń trafność funkcjonującej w Księstwie Warszawskim opinii, że ów akt prawny „zdejmował chłopu kajdany z nóg razem z butami”.

“ Dekret z 21 grudnia 1807 r.

Zważywszy zdanie Naszej Rady Stanu w zamiarze objaśnienia i dopełnienia Ustawy Konstytucyjnej tytułu I artykułu 4 nam przedłożone: postanowiliśmy i stanowimy, jak następuje:

Art. 1. Każdy rolnik włościanin i z wyrobku żyjący, nie mający już poprzedniczo za dobrowolnym układem nadanego sobie prawa własności lub na lata udzielonego, wolny jest wyprowadzić się z miejsca, w którym dotąd zostawał i przenieść się w obrębie Księstwa Warszawskiego tam, gdzie dobra wola jego będzie.

Art. 2. Winien jednakże opowiedzieć się wprzódzy dziedzicowi, który wstrzymać onego nie jest mocen, tudzież zwierzchności wskazanej od władzy administracyjnej powiatowej, która o każdym wynoszącym się i przybywającym, w okręgu swojego powiatu, rządowi raport uczynić powinna.

Art. 3. Zapewnia się dla rolników, włościan, z wyrobku żyjących, chcących się pozostać w miejscu terażniejszego ich pobytu, zupełną wolność przemieszkowania do roku, byleby odbywali też same powinności, którym dotąd podlegali. Dziedzic przez ten przeciąg czasu ani do wyprowadzenia się przymuszać, ani podwyższać żadnego rodzaju obowiązków, nad używane dotąd, nie jest mocen. [...]

Art. 5. Rolnik na koniec wyprowadzający się ze wsi, w której dotąd pozostawał, winien oddać dziedzicowi własność tegoż dziedzica

gruntową, składającą się z załogi [inwentarza żywego i martwego]
i zasiewów.

Źródło: *Dekret z 21 grudnia 1807 r.*, [w:] *Teksty źródłowe do nauki historii w szkole. Księstwo Warszawskie (1807–1815) i Królestwo Polskie (1815–1830)*, t. 27, oprac. T. Mencil, Warszawa 1958, s. 4.

Twoja odpowiedź

Zapoznaj się z tekstem źródłowym i na podstawie jego treści oraz własnej wiedzy wykonaj zamieszczone pod nim polecenia.

“ *Dał nam przykład Bonaparte. Wspomnienia i relacje żołnierzy polskich 1796–1815* ”

PAWEŁ SKÓRZEWSKI generał ziemski kaliski

JÓZEF LIPSKI generał ziemski sieradzki

KACPER MIASKOWSKI były kapitan artylerii polskiej

[Do gen. Dąbrowskiego]

Pan Miaskowski, były kapitan artylerii polskiej, udał się według Waszego rozkazu do Kalisza z proklamacją podpisaną przez Waszą Ekszelencję i pana Wybickiego. Uwiadomił on o niej najpierw hrabiego Skórzewskiego, generała ziemskiego kaliskiego, i generała ziemskiego Lipskiego z Sieradza. Ogłoszono ją natychmiast mieszkańcom miasta, którzy przyjęli ją najżywszymi akklamacyjami.

Panowie Miaskowski i Woyda, były oficer Legionów Polskich, dziś mieszkający w Kaliszu, zapowiedzieli przybycie niezwyciężonych armii wielkiego Napoleona na ziemię polskie i przejęli w imieniu Jego Cesarskiej Mości kasy i archiwa publiczne, po czym opieczętowali je. Garnizon pruski, złożony ze 127 ludzi, wzięty został w niewolę, a młodzi Polacy uzbrojeni zostali w ich karabiny. Następnie szanowny generał Skórzewski, starzec 70-letni, i pan Miaskowski jako zwiastuni tak wspaniałych wieści wniesieni zostali przez lud do katedry. Mieszkańcy wszystkich klas i obojga płci udali się tam. Dziekan katedry odczytał gromkim głosem proklamację. Okrzyki „Vivat Napoleon, nasz protektor,

nasz zbawca” zagrzmiały ze wszystkich stron. Wszyscy z własnej woli zaprzysięgli mu posłuszeństwo i wierność. Zaintonowano Te Deum.

Źródło: [w:] Robert Bielecki, Andrzej Tyszka, *Dał nam przykład Bonaparte. Wspomnienia i relacje żołnierzy polskich 1796–1815*, t. 1, Kraków 1984, s. 136–137.

Określ roczną datę wydarzeń opisanych w źródle, a następnie uzasadnij odpowiedź, odnosząc się do treści źródła.

Data: rok.

Uzasadnienie

Scharakteryzuj organizatorów obejmowania władzy w Kaliszu przez Polaków.

Przedstaw procedurę przejmowania władzy w mieście.

Zapoznaj się z nagraniem i odpowiedz na pytanie: jak autor wiersza ocenia stosunek Napoleona do sprawy polskiej? Uzasadnij odpowiedź.

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/Dhm10PKx5>

Nagranie dźwiękowe Kornel Ujejski *Sąd matek*.

((Kornel Ujejski *Sąd matek*

Kornel Ujejski, *Sąd matek*

Od cesarza Francuzów przysły słowa [...]:

„Lecę jak zamach miecza, śmierć niosę, gdzie padnę,

A w żelaznej mej dłoni trzymam wieńce darów,

Spieszcie się, syny Polski, do moich sztandarów. [...]

Jeśli wielką ofarą spłoniecie od razu,

Hojnie pobłogostawię waszemu żelazu;

Jeśli stanie żołnierzy trzydzieści tysięcy,

Choć trzydzieści tysięcy, jeżeli nie więcej,

Kraj wam wskrzeszę!” [...]

Rozrzutnie postępujesz sobie z krwią ofiarną,

A ludom co z ufnością do ciebie się garną

Widmo przyszłej wolności rzucasz na zadatek,

Cały świat oszukujesz – ale ty serc matek

Nie oszukasz!

Mijają nas, nie słyszą...

Bądźcie zdrowi – Pozdrówcie starszych braci pod Trebią, pod Novi,

W San Domingo!

Źródło: Kornel Ujejski, *Sąd matek*, [w:] Janusz Wałek, *Dzieje Polski w malarstwie i poezji*, Warszawa 187, s. 176.

Twoja odpowiedź

Dla nauczyciela

Autor: Joanna Kalinowska

Przedmiot: Historia 2022, Historia

Temat: Polacy u boku Napoleona – podsumowanie

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum

Podstawa programowa:

Zakres rozszerzony

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

XXIX. Epoka napoleońska. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:

4) ocenia stosunek Napoleona do sprawy polskiej.

Treści nauczania - wymagania szczegółowe

Zakres podstawowy

XXIX. Epoka napoleońska. Uczeń:

3) przedstawia przykłady zaangażowania się Polaków po stronie Napoleona, z uwzględnieniem Legionów Polskich we Włoszech;

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje obywatelskie.

Cele operacyjne:

Uczeń:

- wyjaśnia, dlaczego Polacy wybrali współpracę z Napoleonem i jak ona przebiegała.
- przedstawia zaangażowanie oddziałów polskich podczas toczonych przez Francję wojen i wymienisz najważniejsze bitwy.
- charakteryzuje zasady funkcjonowania Księstwa Warszawskiego w systemie napoleońskim.
- sprawdza swoją wiedzę na temat wydarzeń w Europie napoleońskiej i zaangażowania Polaków, wykonując zestaw ćwiczeń.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm;
- lekcja odwrócona.

Metody i techniki nauczania:

- rozmowa nauczająca z wykorzystaniem ćwiczeń interaktywnych;
- analiza materiału źródłowego (porównawcza);
- dyskusja.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

Nauczyciel poleca uczniom, aby powtórzyli najważniejsze wiadomości obejmujące zaangażowanie Polaków u boku Napoleona Bonapartego. Mogą wykorzystać do tego e-materiał (bez gry interaktywnej i zestawu ćwiczeń). W tym celu loguje się na platformie i udostępnia uczniom e-materiał „Polacy u boku Napoleona – podsumowanie”.

Faza wstępna:

1. Nauczyciel wyświetla temat zajęć i poleca, by na jego podstawie uczniowie sformułowali cel lekcji oraz kryteria sukcesu.
2. **Raport z przygotowań.** Zalogowany na platformie nauczyciel, przy użyciu raportu, kontroluje przygotowanie uczniów do lekcji: weryfikuje, którzy uczniowie zapoznali się z udostępnionym e-materiałem.

Nauczyciel poleca, aby uczniowie w parach opracowali mapy myśli związane z tematem. Wybrana osoba z danej pary przedstawia przygotowane propozycje, a ochotnik zapisuje je na tablicy. Pozostali uczniowie się do nich odnoszą i uzupełniają je o swoje propozycje.

Faza wstępna:

1. Nauczyciel wyświetla temat zajęć i poleca, by na jego podstawie uczniowie sformułowali cele lekcji.
2. Raport z przygotowań. Zalogowany na platformie nauczyciel przy użyciu raportu kontroluje przygotowanie uczniów do lekcji: weryfikuje, którzy uczniowie zapoznali się z udostępnionym e-materiałem. Nauczyciel poleca, by uczniowie w parach opracowali mapy myśli związane z tematem. Wybrana osoba z danej pary przedstawia przygotowane propozycje, a ochotnik zapisuje je na tablicy. Pozostali uczniowie się do nich odnoszą, uzupełniając je o swoje propozycje.

Faza realizacyjna:

1. Nauczyciel prosi uczniów, by wykonali indywidualnie sześć wybranych ćwiczeń z sekcji „Sprawdź się” celem przypomnienia sobie faktów dotyczących zaangażowania Polaków u boku Napoleona. Weryfikuje wspólnie z uczniami poprawność odpowiedzi i udziela informacji zwrotnej.
2. Następnie dzieli uczniów na dwie, trzy lub cztery grupy i zapowiada, że zagrają w grę interaktywną sprawdzającą ich wiedzę. Będzie to quiz na wzór *Milionerów*, ale z ograniczeniem czasu na udzielenie odpowiedzi. Prosi, aby grupy wyłoniły liderów, którzy będą odpowiadali na pytania. Pozostałe osoby odgrywają rolę publiczności, która może udzielać podpowiedzi. Zwycięża ta grupa, która najszybciej odpowie poprawnie na wszystkie pytania.
3. Uczniowie grają w grę interaktywną. Grupy rywalizują ze sobą i ta, która najszybciej rozwiąże quiz, jest nagradzana, np. oceną za aktywność.
4. Podsumowując quiz, nauczyciel odwołuje się do wiedzy uczniów i pyta: Które z pytań sprawiło wam największą trudność?

Faza podsumowująca:

1. Nauczyciel ponownie wyświetla na tablicy temat lekcji zawarty w sekcji „Wprowadzenie”. Prosi uczniów o podsumowanie zajęć, a także samoocenę dotyczącą współpracy w zespole oraz wykonanego zadania. Ocenia pracę grup uczniowskich.

Praca domowa:

1. Wybierz jeden przykład zaangażowania Polaków w sprawę napoleońską i poszukaj przykładów jej upamiętnienia w literaturze lub sztuce. Przygotuj krótką notatkę.
2. Wykonaj polecenie nr 2 z sekcji „Gra interaktywna”.

Materiały pomocnicze:

Davies N., *Boże igrzysko. Historia Polski*, t. II: Od roku 1795, Kraków 1996.

Kieniewicz S., *Historia Polski 1795-1918*, Warszawa 1996.

Kozłowski, E., Wrzosek M., *Dzieje oręża polskiego 1794-1938*, w: *Dzieje oręża polskiego 963-1945*, pod red. M. Anusiewicza, Warszawa 1973.

Chwalba A., *Historia Polski 1795-1918*, Kraków 2001.

Grocholska B., *Małe państwo wielkich nadziei*, Warszawa 1987.

Grochulska B., *Księstwo Warszawskie*, Warszawa 1991.

Pachoński J., *Legiony Polskie. Prawda i legenda 1794-1807*, t. 1-4, Warszawa 1969-1979.

Skowronek J., *Sprawa polska, [W:] Europa i świat w epoce napoleońskiej*, Warszawa 1988.

Wrzosek M., Kozłowski E., *Historia oręża polskiego 1795-1939*, Warszawa 1984.

Zahorski A., *Z dziejów legendy napoleońskiej w Polsce*, Warszawa 1971.

Czubaty J., *Gdzie kończy się legenda o legionach polskich we Włoszech*, „Mówią Wieki” 9/1991.

Czubaty J., *Armia równych i wolnych*, „Mówią Wieki” 8/2016.

Skowronek J., *Dąbrowskiego droga do Legionów*, „Mówią Wieki” 7/1968.

Bohun T., *Książę Józef Poniatowski w 1812 roku*, „Mówią Wieki” wydanie specjalne 4/2013.

Buniewicz N., *Kodeks Napoleona w Księstwie Warszawskim*, „Mówią Wieki” 3/2001.

Goclon J., *Polska na królu pruskim zdobyta*, „Mówią Wieki” 2/2002.

Grochulska B., *Mała wielka epoka*, „Mówią Wieki” numer specjalny maj 2007 (1).

Grzelak C., *Bitwa pod Raszynem 1809*, „Mówią Wieki” 12/1990.

Milewski D., *Żołnierska droga*, „Mówią Wieki” numer specjalny maj 2007 (1).

Nieuważny A., *Pierwsza wojna polska*, „Mówią Wieki” numer specjalny, maj 2007 (1).

Rosner A., *Obraz wolnej, nowej Polski*, „Mówią Wieki” 2/1982.

Unger P., *Szkoła obywatelstwa*, „Mówią Wieki” 1/1967.

Wskazówki metodyczne:

Gra interaktywna może być wykorzystana zarówno do sprawdzenia wiedzy indywidualnej uczniów podczas lekcji (każdy uczeń odpowiada samodzielnie), jak i do sprawdzenia wiedzy poza lekcją, np. przy powtórce wiadomości.